

LESSENSERIE
'RESPECT EN TAALGEBRUIK'

VOOR HET PRIMAIR ONDERWIJS
(groep 7, 8)

RESPECT EN TAALGEBRUIK

KlasseTaal heeft een lessenserie ontwikkeld voor primair onderwijs.

Missie KlasseTaal

Het bevorderen van respectvol taalgebruik en het terugdringen van vloeken en schelden bij kinderen, jongeren en jongvolwassenen, zodat zij op een verantwoorde manier deelnemen aan de samenleving.

De lessenserie gaat uit van drie niveaus

- onderbouw, groepen 1-2-3
- middenbouw, groepen 4-5-6
- bovenbouw, groepen 7-8

Per bouw is een cyclus van 3 of 4 lessen samengesteld.

Daarnaast zijn extra lessen en opdrachten toegevoegd.

Les 1. Oriënterende les die de leerkracht zelf geeft.

Les 2. De gastles, gegeven door de gastdocent van KlasseTaal.

Als er niet voor de gastles gekozen wordt, kan de leerkracht een soortgelijke les zelf geven m.b.v. een Powerpoint.

Deze is te downloaden op <https://www.klassetaal.nl/wat-doen-wij/basisonderwijs/informatie-voor-leraren-po>

Les 3 en 4. Vervolglessen verzorgd door de leerkracht.

Les	Opbouw	Pagina	Bijlages
	Groepen 7, 8 (C)		
C-1	Oriënterende les (enquête)	3	Nrs. 19, 20 (pag. 14, 15)
C-2	(Gast)les over de diepe(re) betekenis van woorden	4	Ppt groep 7-8
C-3	Les over soorten taalgebruik	6	Nr. 21 (pag. 16)
C-4	Les over groepsvorming en groepsdruk	8	Nr. 22 (pag. 17)
C-E	Extra les over regels	10	Nr. 23 (pag. 18)
	Extra opdrachten, o.a. spel	12	Nrs. 24 t/m 29 (pag. 19 t/m 24)
	Bijlages bij de lessenserie	13	

Overige lessen PO

	Groepen 1, 2, 3 (A)
A-1	Oriënterende les (kijkplaat)
A-2	(Gast)les over soorten woorden
A-3	Les over emoties
A-E	Extra opdrachten
	Groepen 4, 5, 6 (B)
B-1	Oriënterende les (brainstorm schelden, vloeken)
B-2	(Gast)les over respect en taalgebruik
B-3	Les over gedrag (meedoen, nadoen)
B-E	Informatie over stopwoorden Extra opdrachten, o.a. creatieve opdrachten

Samenstelling: Kees Hazeleger, gastdocent KlasseTaal

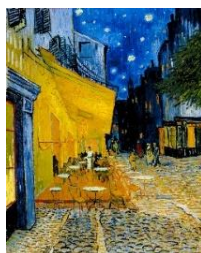
Groep 7-8

C-1	Oriënterende les over respect en taalgebruik			
Doel	De leerlingen weten wat <i>respect</i> inhoudt. Aan het eind van deze oriënterende les snappen de leerlingen dat <i>respect</i> gevolgen heeft voor je gedrag in de richting van de ander. De leerlingen kunnen een koppeling te maken tussen <i>respect</i> en <i>taalgebruik</i> .			
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd
1	Deze lessen gaan over respect en taalgebruik. Wat hebben die twee woorden met elkaar te maken? We kijken naar een paar foto's. Praat erover met elkaar (in tweetallen). -Wat zie je? -Wat betekent respect hebben voor je houding en gedrag? -Wat zouden ze zeggen tegen de ander? Foto 1 Foto 2 Foto 3	Kijken bespreken	Digibord Bijlage 19 (foto's van respect)	5 min.
2	Enquête We beginnen met een enquête. Aan het eind van de lessenserie zou de enquête nogmaals afgenomen kunnen worden om te kijken of er verschillen zijn. Zie bijlage.	Enquête invullen	Enquête Bijlage 20	10 min.
3	Stellingen Het bespreken van stellingen kan op verschillende manieren. Kies de manier die goed werkt bij de klas. a. In een groepje stellingen bespreken In het midden ligt een stapeltje kaarten met casussen/stellingen. Om de beurt draait een kind een kaartje om en leest de stelling voor. Hij/zij geeft als eerste zijn/haar mening. Vervolgens praten de leerlingen even over door de stelling. b. Wandel-wissel-uit De leerlingen lopen kris kras door het lokaal. Bij een signaal vormen ze een groepje van twee of drie leerlingen. Ze praten 1 minuut over de stelling die op het scherm staat. Bij het signaal gaan ze weer kris kras door de klas lopen. Bij het volgende signaal staan ze stil, vormen een nieuw groepje en discussiëren weer een minuut over de volgende stelling die op het scherm staat. Op deze manier 4 à 5 stellingen bespreken. c. Carrousel discussie De leerlingen vormen (staand) een binnen- en een buitenkring. Ze discussiëren 1 op 1 met elkaar over een stelling (op het scherm of voorgelezen). Bij een signaal schuift de buitenkring 1 plaats op met de wijzers van de klok mee. Nu wordt gediscussieerd over de tweede stelling. Bij een signaal schuift de buitenkring weer op. Enzovoort.	Bespreken Werkvorm zoals hier-naast beschreven	Stellingen	10 min.

	d. Ja-nee kamp De leerlingen staan in een open ruimte (hal, gymzaal, buiten). De leerkracht noemt een stelling. De leerlingen verplaatsen zich naar de JA of NEE kant van de ruimte. Eventueel kunnen ze een nuance aangeven door niet helemaal bij NEE of JA te gaan staan, maar ergens halverwege de ruimte. De leerkracht vraagt enkele kinderen om hun keuze te onderbouwen. Een leerling uit het NEE-kamp probeert nu een leerling uit het JA-kamp over te halen of andersom. Mogelijke stellingen: -Schelden doet niet zeer, slaan is veel erger. -Als je boos bent, mag je schelden (vloeken). -In onze klas wordt iedereen met respect behandeld. -Als je altijd netjes praat, tel je niet echt mee. -Als anderen vloeken, moet je er direct van zeggen. -Vloeken is normaal, iedereen doet het weleens. -In onze klas wordt nooit gevloekt. -Je bent stoer als je scheldt. -Als je niet tegen schelden kan, ben je een wat je. -Vloeken moet streng verboden worden. Wie vloekt krijgt een boete. -In een kinderboek mogen geen lelijke woorden staan. -Jongeren (kinderen) vloeken meer dan volwassenen. -De beste manier om vloeken te verminderen, is om er zelf niet aan mee te doen.			
	Afsluiting De leerkracht maakt een keuze welke stellingen nog even plenair worden besproken. Welke punten zijn er in jouw groepje naar voren gekomen? Het is niet de bedoeling om de stelling goed of fout te verklaren, maar mogelijk kunnen enkele conclusies getrokken worden om de les goed af te ronden.	Bespreken	Stellingen	5 min.

C-2	Gastles groep 7-8 over de diepe betekenis van woorden			
	De gastles kan gegeven worden door een gastdocent van KlasseTaal. Aanmelden kan via www.klassetaal.nl Als de school <i>niet</i> kiest voor een gastles van KlasseTaal, kan de leerkracht deze les zelf geven aan de hand van een Powerpoint die eveneens te vinden is op www.klassetaal.nl. Er zijn twee varianten. Een Powerpoint <i>met</i> (als voorbereiding) en een ppt voor de les zelf. Eventueel kan de les een online bekeken worden. Zie hiervoor https://youtu.be/BpR_ip9fdMQ			
	De gastles gaat over de achtergrond van (scheld)woorden en de impact die woorden kunnen hebben. In de les komen enkele gevoeligheden aan bod, zoals ziekte en handicap (niet schelden met kanker en mongool). Ook de heiligheid van de naam van God (niet vloeken) komt aan de orde. Andere gebieden, zoals seksuele geaardheid en afkomst komen summier aan de orde. Deze onderwerpen verdienen meer aandacht en kunnen beter in specifieke lessen behandeld worden.			
Doel	De leerlingen begrijpen dat een woord meer is dan een verzameling letters of klanken. De leerlingen weten dat (scheld)woorden een dieperliggende achtergrond hebben. Dat scheldwoorden en vloeken te maken hebben met gevoelige, kwetsbare onderwerpen zoals ziekte, handicap, afkomst of geloof. De leerlingen beseffen dat het kwetsend is, om met zulke woorden als scheldwoord of vloek te gebruiken.			
Dia	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (45 min.)
3 4	We maken een respectduik. Wat is de dieper liggende laag van woorden? Duikers zijn vaak op zoek naar een schat. Ze hebben er een gevonden. Er zitten munten in de schat. De munten hebben een letter. De letters W, K en H. Deze letters vormen de rode draad van de les. We zullen gaandeweg ontdekken waar de letters voor staan. 	Kijken, bespreken	Powerpoint Gr. 7-8	5 min.

5 6	We kijken naar de eerste munt. Los de rebus op. De W staat voor Waardevol. We denken na over dit woord. Wat betekent het? Dia 6. We denken nu na over: Wat of wie is voor mij waardevol? Dit kan in tweetallen. Veel genoemde antwoorden zijn: familie, vrienden, huisdieren of abstractere dingen als vrede, vrijheid, gezondheid.	Kijken, bespreken	Powerpoint Gr. 7-8	5 min.
7 8	We zien een baby. Ja als er 'iets' waardevol is, dan is dat het wel. Een baby, een kind, een mens. En dan komen we al snel terecht bij de tweede munt. Los de rebus op. De K staat voor Kwetsbaar. Een baby is ook kwetsbaar. Wat is kwetsbaar precies? Kun je nog meer dingen (planten/dieren/mensen) noemen die kwetsbaar zijn. We maken nu de sprong naar scheldwoorden en vloeken.	Kijken, bespreken	Powerpoint Gr. 7-8	5 min.
9 10	Scheldwoorden hebben te maken met gevoelige gebieden. Als je die woorden zomaar (voor de lol) óf als een scheldwoord gebruikt, maakt dat bij andere veel los. De filmpjes illustreren dit. De eerste film gaat over schelden met kanker. Richelle, een meisje van 16 dat kanker kreeg, start een campagne tegen het schelden met k... Dia 10. Deze film laat zien wat het woord <i>mongool</i> losmaakt bij Maud, een meisje/vrouw met het Downsyndroom.	Kijken, bespreken	Powerpoint Gr. 7-8	5 min.
11 12 13	Ten slotte gaan we naar de derde munt. Los de rebus op. De H staat voor Heilig. Dat is iets anders dan kwetsbaar. Wat betekent heilig? Bij heilig komen we op het terrein van de godsdienst. God is heilig. God is groot, niet te bevatten. Gods naam is ook heilig. Wat betekenen de namen van God (dia 20) voor jou? De schatkist verschijnt weer. Is Gods naam voor jou ook waardevol?	Kijken, bespreken	Powerpoint Gr. 7-8	5 min.
14 15	Extra We zien een <i>matroesjka</i>, een Russische pop. Deze pop heeft verschillende lagen. Binnenin zit het kleinste poppetje, dat is meestal een baby. Woorden hebben ook lagen. De diepst gelegen laag is het gevoel, dat je bij een bepaald woord hebt. Sommige woorden hebben een heel bijzondere betekenis voor je. Het is kwetsend als iemand zomaar 'smijt' met een woord (buitenste laag) en totaal geen rekening houdt met het gevoel dat het woord bij jou oproept (binnenste laag). Dia 15 is afsluiting. Als iets heel waardevol voor je is, is het tegelijk kwetsbaar of heilig. Vloek of scheld niet met woorden die gerelateerd zijn aan kwetsbare en heilige zaken.	Kijken, bespreken	Powerpoint Gr. 7-8	5 min.
16 17 18 19 20	Hier staan drie films, die naar keuze gebruikt kunnen worden. De film <i>The power of words</i> laat heel mooi zien, dat de manier waarop je iets schrijft of zegt een groot verschil maakt. De film over 'schelden met homo' vereist extra toelichting. Homo is een veelgehoord scheldwoord, ook op basisscholen. Maar weten leerlingen wel wat het woord inhoudt en wat het doet als ermee gescholden wordt? Daan in de film kan dit heel goed verwoorden. De film over respect toont een aantal jongeren die vertellen wat 'respect hebben' concreet betekent. Misschien kun je met de klas ook zo'n film maken.	Kijken, bespreken	Powerpoint Gr. 7-8	10 min.
	Er kan nog enige tijd gewerkt worden aan een onderdeel van de Lesbrief gr. 7-8 Op een later tijdstip kan verder aan de lesbrief gewerkt worden. https://www.klassetaal.nl/wat-doen-wij/basisonderwijs/informatie-voor-leraren-po/lesbrief-gr-7-8	Onderdeel van de lesbrief maken	Lesbrief gr. 7-8	5 min.

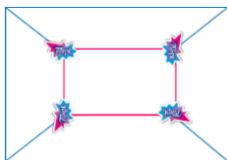
C-3	Les over soorten taalgebruik											
Doel	De leerlingen begrijpen woorden een gevoelslaag (lading) kunnen hebben. Het ene woord is zwaarder of sterker dan het andere. De leerlingen begrijpen dat er verschillende soorten (variaties) taalgebruik zijn. Van netjes (deftig) tot grof en onbeschaafd. De leerlingen zijn zich ervan bewust dat scheldwoorden pijn doen.											
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (45 min.)								
1	Met taal kun je je gedachten en gevoelens onder woorden brengen. Voor alles is een woord. Voor dingen, dieren, planten enzovoort. Mensen gebruiken klanken en tekens waarmee ze met elkaar communiceren. Dat noemen we <i>de taal</i>. Het maakt verschil welke woorden je kiest. Lees de volgende zinnen. Rik komt thuis en gooit zijn tas op de grond. Rik komt thuis en smijt zijn tas op de grond. Hoor je verschil? De werkwoorden <i>gooien</i> en <i>smijten</i> betekenen wel ongeveer hetzelfde, maar niet helemaal. Smijten is heel hard gooien. Je proeft er ook boosheid in. <i>Smijten</i> klinkt veel sterker dan gooien. Probeer nu zelf een sterker woord te vinden bij de woorden uit de eerste kolom. <table><tr><td>mooi</td><td>.....</td></tr><tr><td>boos</td><td>.....</td></tr><tr><td>lachen</td><td>.....</td></tr><tr><td>plagen</td><td>.....</td></tr></table> 	mooi		boos		lachen		plagen		Bespreken	Werkblad C-3 Bijlage 21	5 min.
mooi												
boos												
lachen												
plagen												
2	Stijl ‘He kijk eens, dat is een ‘Van Gogh’, Een schilder herken je aan de stijl van schilderen. Zo zijn er ook bouwstijlen, muziekstijlen, schrijfstijlen, kledingstijlen, enz. Informeel-formeel Er zijn ook stijlen (manieren) van spreken. We halen er een paar uit. 1. Er is <i>informele</i> taal. Dat is normale taal, zoals je tegen je vrienden praat. 2. Maar er is ook <i>formeel</i> taal. Dat is zakelijke taal, zoals bijvoorbeeld een rechter een vonnis uitspreekt. Het klinkt heel deftig en er zitten woorden bij die we niet dagelijks gebruiken. Kijk nu naar het volgende filmpje. https://www.youtube.com/watch?v=CiprPHbDwug In het filmpje hoor je beide stijlen, formeel en informeel. In welke soort taal is de brief van de gemeente geschreven? ☐ <i>informele taal</i> ☐ <i>formeel taal</i> In welke stijl praten de vrouw en de man als ze zeggen: Hé kijk eens, een brief van de gemeente. Oh mooi, maak eens open. ☐ <i>informele taal</i> ☐ <i>formeel taal</i> Snappen de man en de vrouw wat er in de brief staat?	Bespreken, invullen	Werkblad C-3 Bijlage 21	10 min.								

	Er zijn dus verschillende soorten taalgebruik. Informeel taal kan weer opschuiven naar <i>platte</i> taal. Bijv. <i>Wil je je handen thuis houden</i> wordt dan <i>Blijf met je poten van me af</i> .																																																																																																				
3	Opdracht. Welke woorden kun je invullen? <table><tr><td>normale taal</td><td>platte taal</td></tr><tr><td><i>benen</i></td><td>.....</td></tr><tr><td>.....</td><td><i>bek</i></td></tr><tr><td><i>man</i></td><td>.....</td></tr><tr><td>.....</td><td><i>zuipen</i></td></tr><tr><td><i>vrouw</i></td><td>.....</td></tr><tr><td>.....</td><td><i>vreten</i></td></tr><tr><td><i>hoofd</i></td><td>.....</td></tr></table> Taal doet iets met je Bij het maken van deze oefening moest je misschien een beetje gniffelen. Je merkt dat woorden een <i>ondertoon</i> hebben. Dat is de <i>gevoelsbetekenis</i>. Als je een woord hoort, krijg je daar vanzelf een beeld bij in je hoofd. Welk gevoel krijg je bij de woorden in het rechtse rijtje. Positief of negatief?	normale taal	platte taal	<i>benen</i>			<i>bek</i>	<i>man</i>			<i>zuipen</i>	<i>vrouw</i>			<i>vreten</i>	<i>hoofd</i>		Opdracht maken	Werkblad C-3 Bijlage 21	5 min.																																																																																	
normale taal	platte taal																																																																																																				
<i>benen</i>																																																																																																					
.....	<i>bek</i>																																																																																																				
<i>man</i>																																																																																																					
.....	<i>zuipen</i>																																																																																																				
<i>vrouw</i>																																																																																																					
.....	<i>vreten</i>																																																																																																				
<i>hoofd</i>																																																																																																					
4	Woorden doen veel met je Met woorden kun je iemand bemoedigen en blij maken, maar je kunt de ander ook kwetsen, pijn doen. We kijken eerst naar mooie woorden. Bemoedigende woorden Door een compliment te geven, geef je de ander het gevoel dat hij/zij meetelt is en dat hij/zij gewaardeerd wordt. Spelidee. Doe de letters van scrabble in een zak. Om de beurt pakt iemand er een letter uit en legt die op tafel. Er komen dus steeds meer letters op tafel te liggen. Wanneer iemand van deze letters een leuk woord kan maken, roept hij/zij: IK WEET HET! Als het een bestaand en tevens een leuk, positief woord is, krijgt degene 1 punt. We gaan door tot er 15 letters liggen. Daarna gaan de letters weer in de zak en proberen we het opnieuw. We kunnen spel Scrabble natuurlijk ook op de 'gewone' manier spelen, maar dan met de bedoeling om leuke, positieve woorden te bedenken. De officiële puntentelling laten we los. Voor iedere neergelegde steen krijg je 2 punten. Als je een positief woord hebt, krijg je 4 extra punten. Wanneer er geen spel aanwezig is, kunnen de letters geprint en uitgeknipt worden. Zie bijlage .. <table><tr><td>A</td><td>A</td><td>A</td><td>A</td><td>A</td><td>A</td><td>B</td><td>B</td><td>C</td></tr><tr><td>C</td><td>D</td><td>D</td><td>D</td><td>D</td><td>D</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td></tr><tr><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td></tr><tr><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>E</td><td>F</td><td>F</td><td>G</td></tr><tr><td>G</td><td>G</td><td>H</td><td>H</td><td>I</td><td>I</td><td>I</td><td>I</td><td>K</td></tr><tr><td>K</td><td>L</td><td>L</td><td>L</td><td>M</td><td>M</td><td>M</td><td>N</td><td>N</td></tr><tr><td>N</td><td>N</td><td>N</td><td>N</td><td>N</td><td>N</td><td>N</td><td>N</td><td>O</td></tr><tr><td>O</td><td>O</td><td>O</td><td>O</td><td>O</td><td>P</td><td>P</td><td>Q</td><td>R</td></tr><tr><td>R</td><td>R</td><td>R</td><td>R</td><td>S</td><td>S</td><td>S</td><td>S</td><td>S</td></tr><tr><td>T</td><td>T</td><td>T</td><td>T</td><td>T</td><td>U</td><td>U</td><td>U</td><td>V</td></tr><tr><td>V</td><td>W</td><td>W</td><td>X</td><td>Y</td><td>Z</td><td>Z</td><td></td><td></td></tr></table>	A	A	A	A	A	A	B	B	C	C	D	D	D	D	D	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	F	F	G	G	G	H	H	I	I	I	I	K	K	L	L	L	M	M	M	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	O	O	O	O	O	O	P	P	Q	R	R	R	R	R	S	S	S	S	S	T	T	T	T	T	U	U	U	V	V	W	W	X	Y	Z	Z			Bespreken Actief meedoen
A	A	A	A	A	A	B	B	C																																																																																													
C	D	D	D	D	D	E	E	E																																																																																													
E	E	E	E	E	E	E	E	E																																																																																													
E	E	E	E	E	E	F	F	G																																																																																													
G	G	H	H	I	I	I	I	K																																																																																													
K	L	L	L	M	M	M	N	N																																																																																													
N	N	N	N	N	N	N	N	O																																																																																													
O	O	O	O	O	P	P	Q	R																																																																																													
R	R	R	R	S	S	S	S	S																																																																																													
T	T	T	T	T	U	U	U	V																																																																																													
V	W	W	X	Y	Z	Z																																																																																															

	Tijdens festivals strijden diverse teams (colles) tegen elkaar om de hoogste toren te creëren. De basis (pinya) bestaat uit veel deelnemers die elkaar met handen en armen vasthouden. Deze basis dient ook als een kussen bij een val. Iets wat vaak gebeurt. Boven deze basis kunnen wel negen verdiepingen van mensen gebouwd worden. Ze doen dat door op elkaars schouders te gaan staan. De bovenste verdiepingen worden samengesteld uit kinderen. Het maken van zo'n mensentoren is echt teamwork. Stel, je doet mee aan het bouwen van zo'n toren. Wat is dan heel belangrijk? Wat heb je nodig zodat het goed gaat? Om iets te bereiken moet je goed samenwerken. Ook al zijn we allemaal verschillend, we hebben elkaar nodig, we kunnen elkaar helpen en aanvullen. 			
2	Ook jij hoort bij verschillende groepen. Je gezin, je familie, je vriendengroep en ga zo maar door. Waarom is het prettig om bij een groep te horen? Wat zijn de voordelen? (Laat de leerlingen zelf antwoorden bedenken). Maar bij een groep horen, kan ook wel eens lastig zijn. Wat zijn de nadelen? Bekijk het filmpje Face the rear (naar de achterkant kijken) https://www.youtube.com/watch?v=s_EB6EyM8bg Enkele mensen in de lift is ingefluisterd dat ze naar de achterwand van de lift moeten kijken. Wat doet de man in de lange zwarte jas (trenchcoat) na enige tijd? En wat doet de man die zijn jas onder zijn arm draagt? <i>Waarom doen ze dit?</i>	Bespreken Actief meedoen Video kijken	Werkblad C-4 Bijlage 22	10 min.
3	Groepsdruk Als je bij een groep hoort kun je <i>groepsdruk</i> ervaren. Het woord zegt het al, er is sprake van <i>druk</i>. Je gaat je net zo gedragen als andere leden van de groep. Je past je gedrag dus aan. Waarom doen we dit? Precies, je wilt erbij horen en niet uit de toon vallen. Je wilt ook geaccepteerd worden. Maar misschien doe je iets dat helemaal niet bij je past. Dat voelt dan niet prettig. Soms moet je stelling nemen en zeggen dat je niet meedoet met de rest. Als je het uitlegt, zullen ze dat van je moeten accepteren. Denk in tweetallen na over de volgende vragen. Wees eerlijk. <i>Heb je het weleens meegemaakt, dat je meedeed met de groep, terwijl je het zelf liever niet wilde doen?</i> 1. Wanneer was dat? 2. Wat deed je? 3. Wat was de reden dat je het toch deed? 4. Welk gevoel gaf dat jou? 5. Hoe zit het met de taal? Gebruik je wel eens grove woorden omdat anderen dat ook doen? Waar en wanneer was dat? 6. Hoe moeilijk is het om niet mee te doen met de groep? 7. Welke risico brengt dat met zich mee?	Bespreken Actief meedoen	Werkblad C-4 Bijlage 22	10 min.

Extra les en opdrachten

C-E	Les over regels				
	Deze extra les gaat over regels. Op school, thuis, in het verkeer en bij sport hebben we regels nodig. Zonder regels weten we niet waar we aan toe zijn. Hoe zit dat met regels over taalgebruik?				
Doel	De leerlingen begrijpen dat regels nodig zijn, anders gaat het fout (chaos). De leerlingen begrijpen dat er ook regels zijn voor taalgebruik. Voor wat je wel en niet kan zeggen tegen elkaar. De leerlingen begrijpen dat het uitmaakt tegen wie je wat zegt.				
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (30 min)	
1	Overall zijn regels nodig. Op school, thuis, in het verkeer enz. Klassengesprek over regels: -Waarom hebben we regels nodig? -Wie bepalen de regels? (op school, thuis, in ons land) -Welke regels vind je heel belangrijk? Welke minder belangrijk? -Wie moeten ervoor zorgen dat regels worden nageleefd? (ouders, leraren, politie en ook samen met elkaar) In ons land zijn de regels zijn vastgelegd in allerlei wetten. De belangrijkste regels staan in de grondwet. Artikel 1 van onze grondwet luidt: <i>Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.</i> Deze grondregel heeft alles met te maken met respect voor elkaar. Veel regels zijn omschreven in wetten, maar je kunt niet alles vastleggen in regels en wetten. Dat zou ook niet fijn zijn. We gaan ervan uit dat de meeste (weldenkende) mensen het goed met elkaar voor hebben. Dat ze respect hebben voor elkaar en de ander geen pijn of verdriet willen doen. Dat heeft ook gevolgen voor ons taalgebruik. Bijvoorbeeld: -Ik scheld niet met het uiterlijk of de afkomst van iemand. -Ik scheld niet met handicaps, ziektes of seksuele geaardheid. -Ik vloek niet met de naam van God. Dat is kwetsend voor gelovigen.	Samen nadenken over de vragen	Digibord	5 min.	
2	Regels over sportkleding (voetbal) A. Spelers van een team moeten tijdens officiële wedstrijden hetzelfde shirt dragen met uitzondering van de keeper. Er moet een rugnummer op staan van minstens 25 cm hoog. Het moet er netjes uitzien. Dat is goed voor het imago. B. Het is sinds 2003 verboden dat spelers na een doelpunt hun shirt uittrekken. Het wordt bestraft met geel. Volgens de Wereldvoetbalbond FIFA heeft dit te maken met het hooghouden van de discipline. <i>Wat vind je van deze regels?</i>	 	Bespreken Werkblad maken	Werkblad C-E Bijlage 23	5 min.

	Extra opdrachten (afsluiting lessenserie)	Werkvorm	Materiaal	Tijd
1	Enquête De enquête die eerder is afgenomen kan nogmaals gemaakt worden. De leerkracht of enkele leerlingen verzamelt/verzamelen de antwoorden. Deze worden zo mogelijk omgezet in percentages. Er kan nu gekeken of er verschillen zijn met de enquête die eerder is afgenomen.	Invullen	Enquête Bijlage 20	10 min.
2	Stellingen Wat vind je van de volgende uitspraken? Mee eens / Niet mee eens? 1. Tegen oude mensen moet je altijd 'u' zeggen. 2. Tegen je vriend(in) mag je 'hé gast' zeggen. 3. Tegen je vader mag je 'hé gast' zeggen. 4. Op het speelveld praat ik anders dan in de klas. 5. 'Hou je bek' mag je tegen een klasgenoot zeggen. 6. 'Hou je bek' hoeft je tegen niemand te zeggen. 7. Schelden met een erge ziekte kan echt niet. 8. De naam van Jezus moet je alleen eerbiedig gebruiken. 9. Je mag Jezus zeggen als je heel verbaasd bent. 10. Met beleefd zijn, bereik je meer dan met brutaal zijn.	Stellingen bespreken	Stellingen op papier of digibord	10 min.
3	Hoe gaan we verder? Wat gaan we eraan doen zodat het beter gaat? We doen dit op de manier van de placemat-methode . Dit werkt als volgt. De klas wordt verdeeld in groepjes van maximaal vier leerlingen. Ieder groepje krijgt één placemat. De placemat is verdeeld in vijf vakken. (zie afbeelding). De leerkracht noteert op het bord de vraag: - Wat moet er gebeuren zodat het taalgebruik op school beter wordt? Of: - Hoe kunnen we er samen (!) voor zorgen dat er niet meer gescholden (gevloekt, gepest) wordt op school? Ieder kind schrijft zijn/haar idee op in een van de buitenste vakken van de placemat. Probeer dit in korte bewoordingen te doen. Als dit gedaan is, worden de vakken toegelicht. Kijk naar overeenkomsten en verschillen. (Zet eventueel rondjes om de woorden en pijlen) Vervolgens gaan de leerlingen met elkaar in discussie, zodat er één oplossing naar voren komt. Samen schrijven ze hun oplossing in het middelste vak. Wanneer alle groepjes de placemat hebben gevuld, volgt er een klassikale terugkoppeling. De gezamenlijke verklaringen blijven nog een tijdje hangen in de klas.	Bespreken	Placemat Geprint of zelf tekenen Bijlage 27	10 min.
4	Geef je mening-spel Het spel wordt in tweetallen gespeeld op de manier zoals het ganzenbordspel. Als je op een blauw vak komt, pak je een kaartje, lees je de vraag en beantwoord je deze. Wie de meeste kaartjes heeft, heeft gewonnen. Het uiteindelijke doel is uiteraard: nadenken over de vragen. 	Spel spelen	Spel Bijlage 28 en 29	10 min.

BIJLAGES 19 t/m 29
BIJ DE LESSENSERIE
'RESPECT EN TAALGEBRUIK'

VOOR HET PRIMAIR ONDERWIJS
(groep 7, 8)

Afbeeldingen over Respect

1. Hoe beoordeel je het taalgebruik in jouw klas?

- ☐ Het is heel slecht, het moet veranderen
- ☐ Het is redelijk, maar het kan beter
- ☐ Het is goed

2. Hoe vaak gebruik je schuttingtaal? (bijvoorbeeld shit en kut)

- ☐ Nooit
- ☐ Soms
- ☐ Vaak

3. Hoe vaak gebruik je grove woorden met erge ziektes en handicaps? (bijvoorbeeld mongool)

- ☐ Nooit
- ☐ Soms
- ☐ Vaak

4. Hoe vaak gebruik je grove woorden met afkomst of uiterlijk? (bijvoorbeeld zwarte of dikzak)

- ☐ Nooit
- ☐ Soms
- ☐ Vaak

5. Hoe vaak gebruik je grove woorden met seksuele geaardheid? (bijvoorbeeld homo)

- ☐ Nooit
- ☐ Soms
- ☐ Vaak

6. Hoe vaak gebruik je vloekwoorden waarin de naam van God of Jezus voorkomt?

- ☐ Nooit
- ☐ Soms
- ☐ Vaak

7. Stel dat je scheldt of vloekt. Waarom gebeurt het dan? Zet een kruisje in het vak dat bij jou past.

Als ik scheld of vloek, dan doe ik dat ...	Ja dat kan bij mij ook gebeuren	Nee dat gebeurt bij mij niet
omdat ik dan boos ben (uit frustratie)		
omdat ik dan word uitgelokt		
omdat ik het stoer vind		
omdat anderen om mij heen het ook doen		

8. Vind je het zelf vervelend als je vloekt of scheldt?

- ☐ Nee het boeit me niet
- ☐ Ja ik heb er een klein beetje spijt van
- ☐ Ja ik heb er veel spijt van

9. Spreek je weleens iemand aan op zijn of haar taalgebruik? (Zeg je er weleens iets van?)

- ☐ Nooit
- ☐ Soms
- ☐ Vaak

1. Gevoelswaarde van woorden

Het maakt verschil welke woorden je kiest. Hoor je verschil in de zinnen hieronder?

Zin a. Rik komt thuis en gooit zijn tas op de grond.

Zin b. Rik komt thuis en smijt zijn tas op de grond.

De woorden *gooien* en *smijten* betekenen wel ongeveer hetzelfde, maar niet helemaal. Smijten is hard gooien. Je proeft er ook boosheid in. **Smijten heeft een sterkere gevoelswaarde.** Zoek nu zelf een **sterkere woorden**.

1	Mooi		4	Plagen	
2	Boos		5	Niet leuk	
3	Lachen		6	Huilen	

2. Informeel – formeel

Er zijn verschillende stijlen (manieren) van spreken.

- Er is **informele** taal. Dat is gewone taal, zoals je tegen je vrienden/vriendinnen praat.
- Er is ook **formele** taal. Dat is zakelijke, deftige of ouderwetse taal. Woorden bij die we niet dagelijks (meer) gebruiken.

In welke soort taal is **de brief van de gemeente** geschreven?

- ☐ informele taal ☐ formele taal

De vrouw zegt **Oh mooi, maak eens open**. Welke taal is dat?

- ☐ informele taal ☐ formele taal

Snappen de man en de vrouw goed wat er in de brief staat? ☐ ja ☐ nee

Lees de zinnen. Is het **formeel of informele taal**? Zet kruisjes in de goede rij.

		Informele taal	Formele taal
1	Waarmee kan ik u van dienst zijn?		
2	Kan ik je ergens mee helpen?		
3	Wij hebben het voornemen om heden af te reizen.		
4	Hoi, hoe gaat-ie?		
5	Wij achten dit niet noodzakelijk.		
6	Wij zijn van plan om vandaag te vertrekken.		
7	Dat vinden we niet nodig.		

5. Soorten taal

Informele (gewone) taal kan opschuiven naar *losse* of *platte* taal.

Voorbeeld: **Wil je je handen thuis houden** wordt dan **Blijf met je poten van me af**.

Vul het schema in. (Let op, de woorden hebben betrekking op een mens, niet op een dier).

	Normaal, netjes	Plat, losjes		Plat, losjes	Normaal, netjes
1	benen		1	bek	
2	man		2	zuipen	
3	hoofd		3	vreten	

Losse, platte taal kan weer opschuiven naar **grove taal**. Grove taal heeft vaak te maken met gevoelige onderwerpen, zoals ziektes, handicaps, afkomst of geloof.

Bij grove taal zoals scheldwoorden en vloeken is het respect voor de ander of voor God verdwenen.

Welke grove woorden gaan volgens jou echt te ver?

.....

1. Jij bent uniek.

Jij bent wie je bent. Een uniek persoon.

Ik woon in

Mijn naam is Ik ben jaar Ik ben goed in

Een mens noemen we ook wel een **individu**. Dan kijken we naar de persoon, los van de anderen. Maar je hoort ook bij een groep of meer groepen. Vergelijk het met een bos. Een **bos** bestaat uit (individuele, losse) **bomen**.

	Naam van de groep	Individu, los persoon, dier of exemplaar
1	orkest	
2	boek	
3	kudde	
4	klas	
5	voetbalelftal	

2. Bij een groep horen

In Spanje kennen ze een bijzondere traditie, de *mensentorens*. Het maken ervan is echt **teamwork**.

a.	Stel je bouwt mee aan de mensentorens. Waar moet je dan goed in zijn.
1.	
2.	

b.	Ook jij hoort bij verschillende groepen. Je gezin, je familie en ga zo maar door. Bij welke groepen hoor je nog meer?
1.	
2.	
3.	

c.	Waarom is het fijn om bij een groep te horen? Noem twee voordelen.
1.	
2.	

d.	Soms is het minder fijn om bij een groep te horen. Noem twee nadelen.
1.	
2.	

3. Groepsdruk

Als je bij een groep hoort kun je *groepsdruk* ervaren. Je gaat je net zo gedragen als de andere leden van de groep. Je past je gedrag dus aan. Waarom doen je dit?

.....

Bespreek de volgende vragen in tweetallen. Wees eerlijk.

Heb je weleens meegedaan met de groep, terwijl je het zelf liever niet wilde?

8. Waar en wanneer was dat?
9. Wat deed je?
10. Wat was de reden dat je toch meedeed?
11. Welk gevoel gaf dat jou?
12. Hoe zit het met de taal? Gebruik je wel eens grove woorden omdat anderen dat ook doen?
13. Hoe moeilijk is het om *niet* mee te doen met de groep?
14. Welke risico brengt het met zich mee als je *niet* meedoet met de groep.

1. Denk samen na over de vragen.

1	Waarom hebben we regels nodig?
2	Welke regels in ons land vind je heel belangrijk?
3	Noem een regel die je overdreven vindt.

2. In Nederland mag je alles zeggen. Dat noemen we de **vrijheid van meningsuiting**.
Mag je daarom altijd alles zeggen wat je denkt? Omcirkel eerst *ja* of *nee*.

Ja / nee, want

3. Lees het krantenartikel

SCHEIDSRECHTER UITGESCHOLDEN EN BEDREIGD

Aan het eind van de jeugdwedstrijd Brabantia - Best Vooruit vond een incident plaats. Scheidsrechter De Graaff hoorde hoe een speler van Brabantia luidkeels zijn ongenoegen uitte over het verloop van de wedstrijd.

Wat hij precies riep, wil De Graaff niet herhalen, maar het was een verwijzing naar homoseksualiteit. Ik riep hem bij me en sprak hem erop aan.

Ik zei dat hij ermee moest stoppen, maar hij ging gewoon door. Uiteindelijk heb ik hem een rode kaart gegeven.

Vervolgens bemoeide de vader van de dertienjarige speler zich ermee. De man eiste dat de rode kaart werd ingetrokken 'Anders wist hij me wel te vinden'. De kaart is natuurlijk niet ingetrokken.

Helaas komen dit soort voorvallen vaker voor, aldus de scheidsrechter.

Bron: Eindhovens Dagblad

Er zijn bij voetbal dus ook regels die met *taalgebruik* te maken hebben. Je kunt niet alles zomaar zeggen. Voor schelden kun je zelfs een rode kaart krijgen.

Vraag	Antwoord
Vind je het terecht dat de speler een rode kaart kreeg?	O ja O nee
Waarom wel of waarom niet?	
Voor welke (scheld)woorden zou jij rood geven als je scheidsrechter was?	

4. Waarden en normen

Regels hebben te maken met onze **idealen, overtuigingen** of ons **geloof**. We noemen dit wel onze **waarden**. Belangrijke waarden zijn bijvoorbeeld: **gelijkheid, vriendschap, respect, rechtvaardigheid, eerlijkheid**. Uit de waarden komen bijna vanzelf een aantal regels (de normen) voort.

Probeer een regel te vinden bij de waarde. Begin met: *Je mag niet* Of: *Je moet altijd*

Waarde	De regel die hierbij past
Iedereen is gelijk.	
Eerlijkheid duurt het langst.	
Respect voor je ouders.	

5. Vloeken

Christenen vinden hun leefregels in *de Bijbel*. De belangrijkste regels staan opgeschreven in de **Tien Geboden**. In het Derde Gebod staat dat de naam van God niet onnodig (ijdel) gebruikt mag worden. Die naam is niet bedoeld om ermee te vloeken, maar om God aan te roepen en Hem te eren.

Waarom vinden christenen het erg als ze iemand horen vloeken met Gods naam?

.....

Hieronder vinden we de stenen van het Scrabblespel. De laatste stenen zijn blanco. De nummers (waardering van de letters) is achterwege gelaten. Het spel kan als volgt gespeeld worden: Voor elke neergelegde steen ontvangt de speler 2 punten. Wanneer er een **mooi, positief woord** is geformeerd, krijgt de speler 4 punten extra.

A	A	A	A	A	A	B	B	C
C	D	D	D	D	D	E	E	E
E	E	E	E	E	E	E	E	E
E	E	E	E	E	E	F	F	G
G	G	H	H	I	I	I	I	K
K	L	L	L	M	M	M	N	N
N	N	N	N	N	N	N	N	O
O	O	O	O	O	P	P	Q	R
R	R	R	R	S	S	S	S	S
T	T	T	T	T	U	U	U	V
V	W	W	X	Y	Z	Z		

Woorden die pijn doen

De volgende uitspraken zijn behoorlijk heftig. Toch zijn het waargebeurde situaties. Wie heeft wat gezegd? Schrijf de opmerkingen in het goede vak.

- *het is je moeder niet*
- *kankerlijer*
- *ga terug naar je eigen land*
- *Jezus!*
- *mongool*
- *val dood*

Marieke:

Ik vind het heel erg als ik iemand
..... hoor roepen.
Ik heb zelf een broertje met het syndroom
van Down.

Aziza:

Als ze zeggen:
.....
..... begin ik meteen te huilen.
In het land waar ik gewoond heb, is nog
steeds oorlog.

Achmed:

Laatst hadden we een voetbaltoernooi.
We moesten penalty's nemen. Ik schoot veel te
zacht. Een jongen riep: Je moet harder schoppen,
.....
Dat vond ik helemaal niet leuk, want ik heb geen
moeder meer.

Daan:

Ik schrik altijd heel erg als iemand
..... roept.
Mijn vader was bouwvakker. Hij is van de
steiger gevallen en daarna overleden.

Peter:

Ik word heel boos als ik iemand
..... hoor zeggen.
Bij mijn tante is pas die ziekte ontdekt.

Marlies:

Het stoort me als iemand zonder reden
..... roept.
Ik ben gelovig en die naam betekent veel
voor mij.

Misschien ken je zelf nog zo'n
opmerking die veel pijn kan doen.
Schrijf die hier op.

.....
.....
.....
.....

Of je nu thuis een spelletje speelt of meedoet aan een sportwedstrijd, zonder regels gaat het niet. Ook in het verkeer kunnen we niet zonder regels.

Maak de puzzel. Welk woord kan ingevuld worden op de plaats van het verkeersbord?

In **Respectdam** zijn goede afspraken gemaakt.

1. Aan goede manieren geven we de ...

1

2. In ons land komen we mensen met verschillende achtergronden ...

2

3. Daarom laten we anderen meedoen en geven we elkaar de ...

3

4. Ook hebben we respect voor ...

4

5. Bij ... situaties moet je oppassen.

5

6. Als het uit de hand dreigt te lopen, moet je op tijd ...

6

7. Boos worden kan gebeuren, maar gedrag als slaan of schoppen ...

we liever.

7

8. Vloeken en schelden doen we ook niet.

Pas op dat je daarmee niet uit de ...

vliegt.

8

9. Kortom, in Respectdam zorgen we dat iedereen veilig kan leven en ...

9

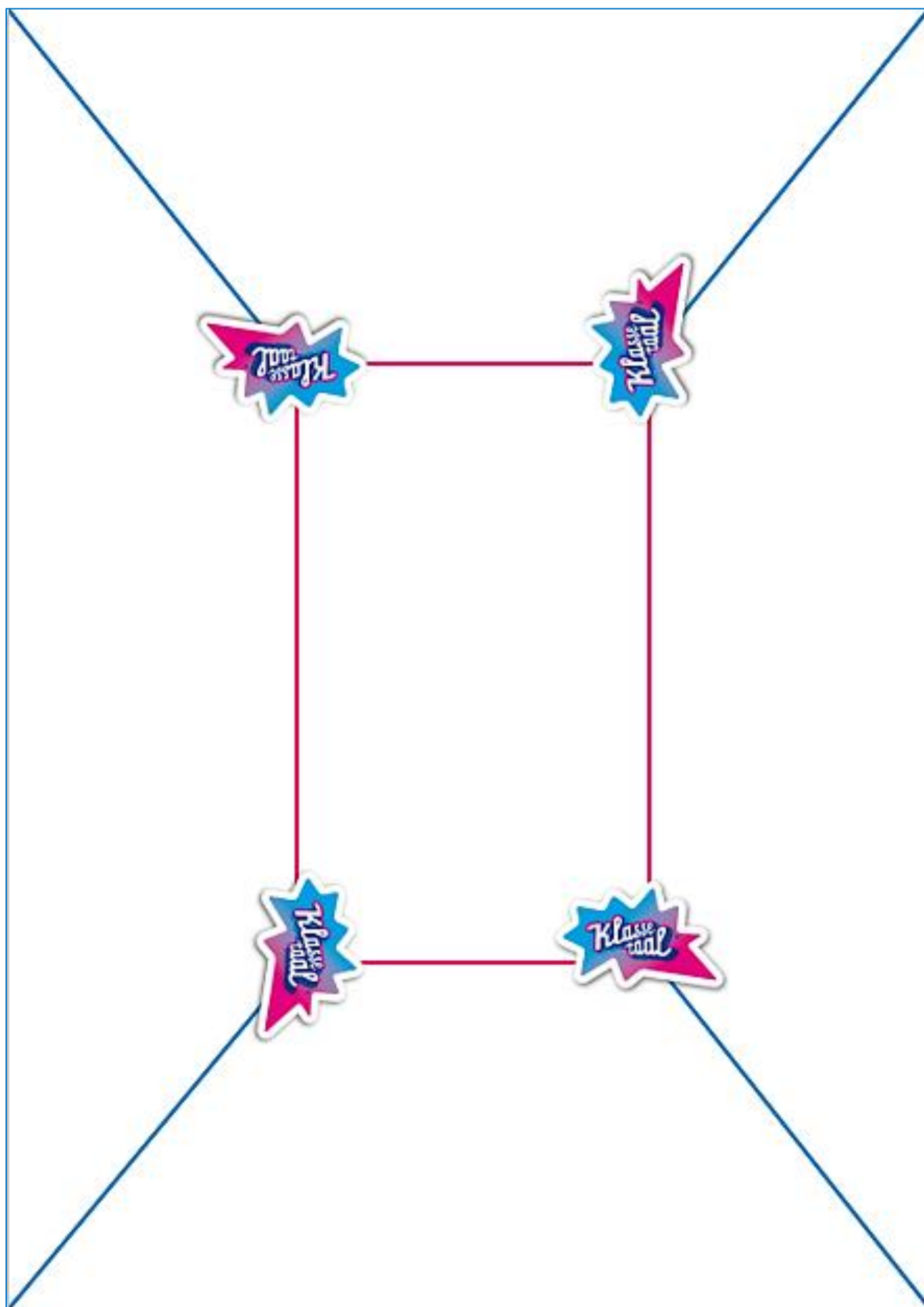
10. En om dit allemaal te bereiken, is er nog veel ... te doen.

10

Oplossing. Welke woorden kun je maken van de letters op de gekleurde stippen?

In Respectdam hard aan gewerkt aan

Bijlage 29 20 vragen Afdrukken en knippen als losse kaartjes	Waarom vloeken mensen eigenlijk? Noem twee redenen. 1. 2.	Je valt en je nieuwe kleren zijn stuk. Wat zeg je dan zonder te vloeken? Noem een paar ‘vloek- vervangers’ (alternatieven).
Wat vind je van schelden met <i>mongool</i>? a. Niet zo erg b. Kun je beter niet doen c. Kan absoluut niet	In een leesboek staan veel vloeken. Wat doe je? a. Ik lees gewoon door. b. Ik stop met dat boek. c. (ander antwoord)	Wat is het mooiste compliment dat je ooit gekregen hebt?
Wat vind je van schelden met <i>homo</i>? a. Niet zo erg b. Kun je beter niet doen c. Kan absoluut niet	Er wordt veel gevloekt. Hoe kan dat minder worden? Bedenk een paar oplossingen. 1. 2.	Wat mogen ze never-nooit tegen jou zeggen? Anders word je heel boos. Leg uit.
Wat vind je van schelden met <i>kanker</i>? a. Niet zo erg b. Kun je beter niet doen c. Kan absoluut niet	Wat doe je als je uitgescholden wordt? a. Ik scheld terug, want b. Ik scheld <i>niet</i> terug, want c. (ander antwoord)	Je klasgenoot heeft nieuwe kleren en vraagt naar je mening. Maar je vindt ze helemaal niet mooi. Wat zeg je dan?
Met welke grove woorden hebben gelovige mensen veel moeite? Begrijp je dat?	Hoeveel complimenten krijg je per week? Doe een schatting.	Heb je weleens <i>sorry</i> gezegd, nadat je iemand verdriet had gedaan? Vertel eens hoe dat ging.
Mag je altijd alles zeggen wat je denkt? Ja, want Nee, want	Hoeveel complimenten geef je per week? Doe een schatting.	Stel, je vrienden gebruiken veel grove taal. Wat doe je? a. Ik doe lekker mee. b. Lastig, maar ik doe niet mee. c. Ik doe simpelweg niet mee.
Je doet mee aan de challenge: ‘30 dagen zonder schelden’ Gaat je dat lukken? Ja, want Nee, want	Veel mensen vinden het stoer om grove woorden te gebruiken. Wat vind jij?	Welk grof woord zou je zelf absoluut <i>nooit</i> zeggen? Leg uit.
		24